

Hasbî'nin Şehzade Mustafa Mersiyesi

Elegy by Hasbi on Prince Mustafa

Yrd. Doç. Dr Muvaffak EFLATUN *

Öz :

Kanûnî'nin oğlu Şehzâde Mustafa'nın idamı 16.yüzyıldan günümüze kadar gelen süreçte önemini koruyan olaylardan biri olmuştur. Bu idam karşısında çağında birçok tepki meydana gelmiştir. Tepkilerden biri de Şehzâde Mustafa için yazılan mersiyelerdir. Şehzade Mustafâ'ya yazılan bu mersiyelerden birini de 16.yüzyıl şâiri Hasbî kaleme almıştır.

Bu makale şâir Hasbî'nin mersiyesini ilk defa bilim alemine tanıtmayı amaçlamaktadır. Makale şiirin metinsel sunumu, nesre aktarılması, edebi sanatlarıyla birlikte değerlendirmesini içermektedir.

Anahtar kelimeler: Mersiye, Şehzade Mustafa, Hasbi,16.yüzyıl

Abstract:

Execution of Prince Mustafa, son of Suleiman the Magnificent, is an event which kept its importance since 16th century. There were many reactions against this execution in the era. Some of these reactions are the elegies written in memory of Prince Mustafa. One of these elegies were written by 16th century poet Hasbi.

This paper aims to introduce elegy written by Hasbi to the scientific world. It includes textual presentation of the elegy and evaluation thereof taking into consideration the literary arts such as metonymy.

Keywords: Elegy, Prince Mustafa, Hasbi,16th century

Giriş

İnsanoğlunun değişmeyen en büyük gerçekliklerinden biri ölümdür. Ölümün öldürülemediği, ölüm karşısında aciz kalınan bir dünyada insanoğlu geçmişten günümüze ölenlerin ardından birçok farklı tepkiler vermiştir. Bu tepkilerden biri de üzüntünün ifadesi olan şiirler söylemektir. Her millette olduğu gibi Türk milletinde de sevilenlerin kaybından dolayı şiirler söylenmiştir. Bu şiirler İslamiyet öncesi Türk edebiyatında sagu İslamiyet sonrası süreçte mersiye ve ağıt terimleriyle karşılanmaktadır. Mersiye Klasik Türk şiirinde, ağıt ise Türk halk şiirinde kullanılmaktadır. Makalemizin konusunu klasik Türk şiirinden bir mersiye teşkil ettiği için biz mersiye'nin sözlüklerde gördüğümüz tanımlardan birini vermek istiyoruz:

“Sözlük anlamı ölen birinin ardından iyiliklerini sayıp dökerek ağlamaktır. Terim olarak, ölen kişinin ardından duyulan üzüntüyü ona duyulan sevgiyi, ölen kişinin vasıflarını anlatmak üzere yazılan şiirlere verilen genel addır.”(Mermer vd. 2016).

Mersiye türü ve özelliklerinin gelişim sürecini sırasıyla Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında izleyebiliriz. Mersiyeler üzerine değerli çalışmaları bulunan Mustafa İsen; klasik Türk şiiri bağlamında mersiyelerin padişahlara, şehzadelere, vezirlere, devlet ileri gelenlerine, din büyüklerine ve şeyhlere, aile bireyelerine, dostlara, arkadaşlara yazıldığını ifade eder. Ayrıca düşman eline geçen şehir ve ölen hayvanlar için şairin üzüntüsünün bir nişanesi olarak yazılmış mersiye örneklerine de rastlarız(İsen 2012).

Mersiye yazımına sebep olan kayıpların insan dışındaki varlıkları da kapsamı yeni bir tanım ihtiyacını da doğurmaktadır. Aslında “insanoğlunun farklı nitelikteki kayıpları için söylemiş olduğu şiirlere mersiye denir” tanımlaması daha uygun olacaktır düşüncesindeyim.

Türk edebiyatında yüzlerce örneğiyle karşılaştığımız mersiyeler içinde özellikle Kanuni'nin oğlu Şehzadesi Mustafa'nın idamı üzerine yazılanlar büyük önem arz eder. Zira Osmanlı tarihinde birçok şehzade katli vukua gelmesine hatta Genç Osman ve Abdülaziz gibi hayatına kast edilen padişahlar olmasına rağmen bunlar toplumsal vicdanda Şehzade Mustafa'nın ki kadar yer bulamamıştır. Şehzade Mustafa'nın idamı aradan yüzyıllar geçtiği halde niçin gündemde kalmayı başaramamıştır? Bu sorunun cevabını alacağımız metinler arasında hakkında yazılmış mersiyeleri gösterebiliriz (Açıkgöz 2015:8).

Bunun dışında Şehzade Mustafa'nın idamı Batı dünyasında da makes bulmuştur. Batı'da bu elim olayı dile getiren birçok eser yazılmıştır. Roger Boyle'nin *The Tragedy of Mustapha*, The Son of Solyman The Magnificent ; Fulke Greville'nin *The Tragedy of Mustapha*'sı bu eserler arasındadır(Zavotçu 2007:78).

Şehzade Mustafa için yazılmış mersiyelerle ilgili ilk çalışmayı ‘Şehzade Mustafa Mersiyeleri’ adlı makalesiyle Mehmet Çavuşoğlu yapmıştır. Bu makalede on mersiye vardır. Mersiyeler Taşlıcalı Yahya, Sâmî, Fünûnî, Rahmî Çelebi, Fazlî,

Müdâmî, Nisâyî(2), Mustafa, Hayâlî Şeyh Ahmed isimli şairler tarafından kaleme alınmıştır(Çavuşoğlu 1982).Bu mersiyelerden Fazlî'ye ait olanın Şehzade Mustafa için değil de Şehzade Mehmed için yazıldığı Mustafa İsen tarafından tespit edilmiştir(İsen 1993:121).

Şehzade Mustafa mersiyelerinin neşrine yönelik ikinci makale Ayhan Gültaş tarafından yazılmıştır. Bu makalede Gültaş, Müdâmî'nin mersiyesinin eksik bendlerini tespit ederek ayrıca Mûinî, Fazlî ve Mustafa'nın dilinden bir mersiye yayımlamıştır(Gültaş 1989).

Mustafa İsen; Nazmî, Selimî ve Kadirî'ye ait mersiye metinlerini ilim âleminin istifadesine sunarak tespit edilen Şehzade Mustafa mersiyeleri sayısını on beşe çıkarmıştır. Bu mersiyeler arasında bulunan Kadirî'ye ait olanının ilk iki bendinin müsemmen diğer dokuz bendin ise murabba-yı mütekerrir olduğu görülmektedir. (İsen 1984:164).Kadirî'nin mersiyesinin müsemmen iki bendinden sonraki murabbanın ilk bendinin kafiyesinin aaaa olması Kadirî'nin mersiyesinin buradan başladığı müsemmen kısmının ise bizi metnin içine karıştığı yargısına götürür. Bu tespiti neşrettiğimiz Hasbî'nin mersiye metni desteklemektedir. Zira iki bendden biri Hasbî'nin bir bendiyle benzeşmektedir. Diğer bend ise her ne kadar Hasbî'nin metninde yoksa da ondan alındığı izlenimini vermektedir. Aşağıdaki bend Hasbî'nin mersiyesinde bulunmamaktadır. Vezin bozukluğu bulunan bu bendin son mısraındaki bozukluğu Hasbî'nin mersiyesinde tekrar eden son mısra düşünüldüğünde giderebiliyoruz.

Şâhzâde-i nev-civan zübde-i Osmân idi

Şâh Süleymân oğlu idi şâh-ı âli-şân idi

Mesned-i şer'î M Muhammed hâkim-i divân idi

Pâk-mezhep ehl-i meşreb sâhib-i irfân idi

Pür şecâ'at pür sehâvet devlet-i erkân idi

Tab'-ı nâzûk ehl-i dâniş nüktedân sultân idi

Akl-kân (u) şâh-ı âdil hâfız-ı Kur'ân idi

Âh şâh Sultân Mustafâ âh Sultân Mustafâ (İsen 1993:164)

Kadirî'nin mersiyesinde Hasbî'nin mersiyesindeki ikinci bendle benzeşen müsemmen bend ise şöyledir:

İşidüp nâgâh vefâtın cümle insân ağladı

Hey ne insân cümle mahlûkat yeksân ağladı

Taşlara başın döğüp deryâ-yı ummân ağladı

Gökde boyandı felek gökde şafak kan ağladı

Nâle kıldı yandı berk ü (hem de) bârân ağladı

Arşa çıktı bu haber eyvân u keyvân ağladı

Çarha girdi nâle vü giryân u sûzân ağladı

Merhabâ şâh-ı şehîdân âh Sultan Mustafâ

(İsen 1993:164)

Bu göstergeler Kâdirî'nin mersiyesindeki müsemmen bendlerin kesin olmakla birlikte muhtemelen Hasbî'ye ait veya naziresi olduğunu bize bildirir. Bu hususun dışında yayımlanmış mersiyelerde göze çarpan bir durum da Mustafa mahlaslı iki mersiyesinin olduğudur. Bu mersiyeler ihtimaldir ki Şehzade Mustafa'nın ismiyle başka mahlaslı şairler tarafından verilmiştir.

Tüm bu değerlendirmelerden sonra şu ana kadar yayımlanmış mersiyelerin şekilsel özelliklerini mukayese imkânı sağlamak adına tablo halinde sunmak istiyoruz:

Şair	Nazım Şekli	Bent Sayısı	Vezin
Sâmi	Muaşşer-i Mütেকerrir	7	Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün
Fünûnî	Terkib-Bend	5	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Rahmî Çelebi	Terkib-Bend	5	Mefülü Fâilâtü Mefâilü Fâilün
Nîsâyî	Murabba-yı Mütেকerrir	9	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Nîsâyî	Murabba-yı Müzdevic	10	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Mustafa	Muaşşer-i müzdevic	6	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Hayâlî Ahmed	Murabba-yı Mütেকerrir	20	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Fazlî	Murabba-yı Mütেকerrir	11	Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün
Muinî	Terkib-Bend	7	Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün
Mustafa	Murabba-yı Mütেকerrir	11	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Nazmî	Terkib-Bend	5	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Selîmî	Murabba-yı Mütেকerrir	7	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Kadirî	Murabba-yı Mütেকerrir	9	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Taşlıcalı Yahya	Terkib-Bend	7	Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün
Müdâmî	Muaşşer-i Mütেকerrir	7	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Şimdi de bu mersiyelerin yazımına vesile olan Şehzade Mustafa'dan kısaca bahsedeceğiz:

Şehzade Mustafa Kanunî'nin oğlu olarak 1515 yılında Manisa'da doğmuştur. Annesi Mahidevran Hatun veya bazı kaynaklarda Gülbahar Sultan olarak anılır. Çocukluğunun ilk yılları Manisa'da geçti.1520'de tahta geçen Kanunî ile birlikte İstanbul'a geldi. İstanbul yıllarında büyükannesi Hafsa Sultan'dan büyük ilgi gördü. Hafsa Sultan'ın ölümü Şehzade Mustafa'nın da hayatı için önemli bir dönüm noktasıdır. Hafsa Sultan'ın ardından Şehzade Mehmed, Selim, Bâyezid ve Cihangir'in annesi Hurrem Sultanla Mahidevran Sultan arasında meydana

gelen husumet 1533'te Şehzade Mustafa'nın Manisa sancakbeyliğine atanmasıyla sonuçlandı. Şehzâde bu göreve annesi yanında gönderildi. Şehzade Mustafa Manisa sancakbeyiyken öğrenimine devam etmiş Muhlisi mahlasıyla şiirler yazmıştır. Manisa sancakbeyliği dönemindeki icraatlarıyla hem halkın hem de askerinin büyük teveccühünü kazanmıştır. Fakat onun geleceği için Hafsa Sultandan sonra ikinci önemli isim olan Veziriazam İbrahim Paşa'nın 1536'da idamı ve onun desteğinden mahrum kalması Şehzade'nin zamanla Hürrem Sultandan doğma şehzadeler karşısında geri plana düşmesine sebep olmuştur. 1541 yılında Hürrem Sultan'ın etkili müdahalesiyle merkeze yakın Manisa sancakbeyliğinden Amasya sancak beyliğine gönderilerek yerine Şehzade Mehmed atanmıştır. Bu durum onun hanedanın birinci varisi olma ümidini kırmış hele hele Şehzade Mehmed'in 1543'de vefatı üzerine Manisa sancakbeyliğine Şehzade Selim'in getirilmesi babasıyla ilişkilerini giderek bozmuştur. Bu durum 1553'de Şehzadenin idam edilmesiyle neticelenmiştir. Bu süreci hazırlayan birçok etken vardır. Bunların başında Hürrem Sultan'ın çocuklarını tahta geçirme ihtirası, bu uğurda tek kızı Mihrümah sultanı Rüstem Paşayla evlendirmesi ve Rüstem Paşa'nın veziriazam yapılmasıyla Şehzade Mustafa'ya yönelik başlayan sistemli yıpratma politikasını sayabiliriz. Fakat bu elim hadiseyi yalnızca buna bağlamak doğru değildir. Şehzadeye halkın ve askerinin büyük sevgisi şehzadenin büyük evlad olması Şehzade'nin kendini tahta daha layık görmesi süreci hızlandıran sebeplerdendir.. Aslında Fatih kanunnamesinde kim hak ediyorsa sultanın o olacağı ifade ediliyor büyük evladın tahta geçeceği hususu açıkça dile getirilmiyordu. Durum böyleyken hem büyük evlad olmasını saltanatta öncelikli hak görmesi hem halkın askerinin teveccühü Şehzade Mustafa'yı tahta geçme açısından bazı hareketleri yapmaya motive etmiş olabilir. Bu da düşmanlarının ekmeğine yağ sürmüştür. Nihayetinde Şehzade Mustafa'nın katli sonrası özellikle Rüstem Paşa'ya karşı büyük bir infial meydana gelmiştir. Osmanlı kamuoyu duruma çok üzülmüş ve bu durumun sosyal ve edebi hayata yansımaları olmuştur(Şentürk 2014, Demirtaş 2010).

Buraya kadar mersiye, Şehzade Mustafa Mersiyeleri ve Şehzade Mustafa'nın kısacık hayat öyküsünü dile getirdik. Bu girişten sonra makalemizin asıl kısmı olan Hasbî'nin Şehzade Mustafa mersiyesi olacaktır. Bu mersiyenin aslı Berlin Alman Milli Kütüphanesinde Ms.or.oct.3058 numarada kayıtlıdır. Biz Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bu metni transkripsiyonlu bir biçimde günümüz Türkçesine aktarıp nesre çevirisi ve kısa bir incelemeyle birlikte bilim dünyasının istifadesine sunmak istiyoruz. Öncelikle mersiyeyi kaleme alan Hasbî'den bahsedip sonrasında da ifade ettiğimiz diğer hususlara geçeceğiz.

Gedizli şairlerden Hasbî'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Hasbî ilköğrenimini muhtemelen Gediz'de aldıktan sonra ağabeyi şâir Kesbî'nin ardından İstanbul'a geldiği anlaşılmaktadır. Devrin kaynaklarının ifade ettiğine göre düzenli bir işe sahip olmayan Hasbî ayak takımıyla birlikte İstanbul'un eğlence mekanlarını mesken tutmuştur. İstanbul'dayken hayatını derinden etkileyen bir durumla karşılaşmıştı. Adli bir vakaya adı karışan Hasbî gözaltına alınıp devrin kudretli veziriazamı Makbûl (Maktûl)İbrahim Paşa'nın huzuruna çıkarıldığında ona üslupsuz bir şe-

kilde cevap verince hapse atıldı. On yıl kadar hapiste kaldıktan sonra Paşa'nın 1533'te idamının akabinde serbest bırakıldı. Hapisteyken yazdığı şiirlerde Hasbî mahlası yerine Habsî mahlasını kullanmıştır.16.yüzyıl Kânûnî devri şairlerinden olan Hasbî'nin ne zaman vefat ettiği belli değildir ama Şehzade Mustafa'nın vefatına düşürdüğü kıt'a tarih ve yazdığı muaşşer mersiye onun Şehzade'nin ölüm tarihi olan 1553 sonrasında öldüğünü göstermektedir. Mecmualarda karşımıza çıkan şiirlerinin dışında Hasbî'nin günümüze ulaşan bir eseri tespit edilememiştir (Budak 2009, İsen 1994, Kılıç 2010, Kurnaz 2001, Köksal 2013).

A.Transkripsiyonlu Metin

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1

Şol sa'adet milketinde şāh sultān Muştafā
Şol sipihr-i saltanatda māh sultān Muştafā
Şol gazā ehline devlet-h'vāh sultān Muştafā
Şevketiyle mefhar-ı dergāh sultān Muştafā
Muqbil ü maqbül-i ehlu'l-lāh sultān Muştafā
Mażhar-ı āsar-ı 'izz ü cāh sultān Muştafā
Oldı kırbān fī-sebīli'l-lāh sultān Muştafā
Cennetü'l-lāh ola seyrāngāh-ı sultān Muştafā
Okıram el-hükümü'llāh āh sultān Muştafā
Āh sultān Muştafā eyvāh sultān Muştafā

2

İşidüp nāgeh vefātuñ cümle insān ağladı
Hey ne insān cümle maḥlūḳāt yeksān ağladı
Taşlara başın dögüp deryā-yı 'ummān ağladı
Nāle kıldı ra'd u yandı berḳ u bārān ağladı
Acıdı bu ḥāl-içün kāfir müselmān ağladı
Göge boyandı felek gökde şafaḳ ḳan ağladı
İstimā' oldıḳda cümle 'ayn-ı a'yān ağladı
'Arşa çıḳdı bu ḥaber eyvān-ı keyvān ağladı
Çarḫa girdi nāleler giryān u sūzān ağladı
Āh sultān Muştafā eyvāh sultān Muştafā

3

Dökülüp berg-i hazân beñzin şarardur bağlar
 Kara geydi şuya garķ oldu niçe ocağlar
 Bî-ķarār oldu bu derdile ķaralar ağlar
 Derde düşdi mübtelâlar şayru oldu şağlar
 Taşlar döymez buña tākāt getürmez tağlar
 Bu yasağı gördi mâtem yās ider yaş ağlar
 Tağlar mâtem tutar kan yaş döker ırmağlar
 Tağlarda lâleler bağrında yaķdı dāğlar
 Yaķasın çāk eyleyüpdür haymeler otağlar
 Āh sultān Muştafā eyvāh sultān Muştafā

4

Ķanı şol şehzāde kim bulmuşdı bunca iştihār
 Pür-şecā'at pāk-meşreb mü'min-i şāhib-vaķār
 Pîr-ferzend ü ġazanfer - fer şeh-i Dārāb-dār
 Şol Süleymān- mān Sikender-der ferīd-i rüzġār
 Serv-i 'ar'ar olmuş-iken kâmetinden şermsār
 Şarşar-ı bād-ı ecelden düşdi oldu hāksār
 Hâsretā hayfā dirīġā hey meded şol gül-'izār
 Topraġa düşdi olup cismi ġidā-yı mūr u mār
 Ravza-i cennet ola yā Rab aña dār u diyār
 Āh sultān Muştafā eyvāh sultān Muştafā

5

Raġbet itme mülk-i dünyāya inen ķılma taleb
 Eyler-iseñ anı ķıl kim cennete ola sebeb
 Cehd ķıl cem'iyet-i cismāniyi ķıl münhtaḡāb
 Bāb-ı dīnde mü'mine lâzımdur ādāb u edeb
 Kimse bilmez cānib-i Haķ'da nedür zīb ü zeheb
 Zerre deñlü zer ḡisāb olur ḡicāb olur ḡeseb
 Tañrı dergāhında yeksāndur habīb ehl-i neseb

Muṣṭafā nūrī-la pür olsun mezāruñ rüz u şeb
Yā ilāhī raḥmet eyle ƙullara ƙılma ğazab
Āh sultān Muṣṭafā eyvāh sultān Muṣṭafā
6

Ey niçe serkeşlerüñ tācın ƙapan çarḥ-ı dü reng
Leşker-i dünyāyı ƙādir ƙırısa bī-āşüb u ceng
Ġāfil olma ‘āƙil ol saña gerekse nām u neng
Pister-i āgende bālīn eyleyen bulmadı seng
Her kimüñ gürk-i ecel ketfine bindi urdı çeng
Mürveş eyler za‘īf olsa eger şīr ü peleng
Ḥamza vü Daḥḥāk n’oldı yā ƙamı Hüşeng ü Şeng
Keyƙubād’un bāda virdi başın aldı bī-direng
Oldı çün mesken ten-i ‘üryānuña tābüt-ı teng
Āh sultān Muṣṭafā eyvāh sultān Muṣṭafā
7

Ḥasbiyā çün ‘aksine döndi sipihr-i ser-nigün
Ejdehā olsañ ider dest-i ecel baĝruñı ḥün
Kime tīr ursa ƙılır ƙavs-i ƙazā zār u zebün
Ḥaƙ kelāmu’l-lāhda buyurdı lā-yeste’ḥirün
Lā-yemütün yazılmışdur verā’ü’l-mü’minün
Kimseye bāƙī degül fāni-durur dünyā-yı dün
Devletinüñ evveli devletdür aña āḥirün
Muṣṭafā şer’in ƙoma elden odur dīne sütün
Raḥmetu’l-lāhi ‘aleyh innā ileyhi rāci’un
Āh sultān Muṣṭafā eyvāh sultān Muṣṭafā

(Mecmua, vr.21a-22b)

B. Metnin Nesre Çevirisi

1.bend: Sultan Mustafa mutluluk ülkesinin şahı, saltanat göğünün ayıdır. O, Allah yolunda savaşanlar için mutluluk isteyen, duruş ve vakarıyla dergâhın övünçü, Allah'ın sevgili kullarının bahtiyar kabul ettiği ve kutlu gördüğü; yücelik ve makam nişanlarına ulaşmış biridir. Allah yolunda kurban olan Sultan Mustafa'nın gezinti yeri Allah'ın cenneti olsun. Hüküm Allah'ındır ifadesini okurum. Âh sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

2.Bend: Sultan Mustafa'nın ansızın ölüm haberini işiten tüm insanlar ağladı; hayır hayır, yalnızca insan değil; tüm yaratılmışlar birden ağladı. Okyanuslar başlarını taşlara vurarak ağladı; gök gürültüsü inledi, yıldırım yandı, yağmur ise ağladı. Bu durum için inanan inanmayan Sultan Mustafa'ya acıyıp birlikte ağladı. Felek yas tuttu, feryat u figan gökleri kapladı; gökteki şafak kan ağladı. Haberi işiten devlet ileri gelenleri gözyaşı döktü. Bu haber göğe çıkarak Zühal gezegenini ağlattı. İnemeler dünyaya yayılınca ağlatan ve yakan bile ağladı. Ah Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

3.Bend: Bahçelerin benzi sararak sonbahar yaprakları döküldü, bir çok ocak karalar giyip suya gark oldu. Sultan Mustafa'ya tutkun olanlar derde düştü, bu dertle karalar kararsız olup ağladı, sağlıklı olanlar hasta oldu. Taşlar tahammül etmez, dağların ise bu ağırlığı taşımaya gücü yok. Dağlar yas tutar, ırmaklar kanlı yaş döker; dağlarda laleler de göğüslerini dağladılar. Çadırlar, otağlar yakasını yırtıp, yakınıp sızlandı. Âh sultan Mustafa'ya, âh Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

4.Bend: Bu kadar üne kavuşmuş o çok yiğit, temiz yaradılışlı, heybet sahibi mümin şehzade nerede? Şehzade Mustafa zamanının eşsizi, Hz. Süleyman ve İskender benzeri, hükümdarların şahı, yiğit ve cesurdu. Ar'ar ağacı Şehzade'nin boyunun uzunluğu karşısında utanırken, sert ecel rüzgârının fırtınası onu devirerek yerle bir etti. Özlemler, yazıklar, eyvahlar olsun! Hey yardım edin! Şu gül yanak toprağa düşerek yılan ve karıncaların gıdası oldu. Ey Allah'ım! O'nun mekânı ve memleketi cennet bahçesi olsun. Âh sultan Mustafa'ya, âh Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

5.Bend: Dünya mülküne rağbet etme, dünya mülkünü fazla isteme; dünya mülkünü istediğin zaman da onu cennete vesile kılacak şekilde arzula. Gayret et varlık topluluğunu seç din kapısında gerekli olan edeptir. Allah'ın katında süs ve altının ne olduğunu kimse bilemez. Onun katında zerre kadar altın hesaplanır şan ve asalet utanılacak bir özelliktir. Allah'ın katında sevilen insanla soylu birdir. Mezarın gece gündüz Peygamberimizin nuruyla aydınlansın. Ey Allah'ım kullarına rahmet et, gazap eyleme! Âh sultan Mustafa'ya, âh Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

6.Bend: Ey nice başkaldıranların tacını ellerinden alan ikiyüzlü felek! Her şeye kudreti yeten Cenab-ı Hak dünya askerini savaşmadan karışıklık çıkarmadan ortadan kaldırırsa. Sana şan ve şöhret gerekse akıllı ol gafil olma! İçi doldurulmuş yatak

ve yastık edinen baş koymadı taşa. Her kimin omuzuna ecel kurdu binip pençe vurduysa o aslan ve kaplan da olsa karınca gibi zayıftır. Bir düşün Hz. Hamza ve Dahhak'a ne oldu? Nerede Huşeng ve Şeng? Keykubat'ın bile başını zaman, nasıl alıp götürdü? Dar tabut çıplak tenine mesken oldu. Âh sultan Mustafa'ya, âh Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

7.Bend: Ey Hasbî! Başağı duran felek tersine döndü. Ejderha da olsun ecel eli bağrını kana bular. Kaza yayı kime ok atarsa onu zayıf ve dermansız yapar. Hak Kur'an-ı Kerim'de "ecelleri geldiği zaman onlar ne bir saat ileri ne bir saat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler" buyuruyor. Müminlerin günahlardan sakınanı ölümsüzlüğü bulmuştur. Devletinin başlangıcı ve sonu ona devlettir. Peygamberimizin şeriatını elden bırakma o dinin direğidir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Muhakkak ki zamanı geldiğinde Ona döndürüleceğiz. Âh sultan Mustafa'ya, âh Sultan Mustafa'ya, yazık Sultan Mustafa'ya!

C. Şekilsel Özellikler

Hasbî'nin mersiyesi vezin olarak Türk edebiyatında en çok kullanılan vezin olan remel bahrinden Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün ile yazılmıştır. Nazım şekli yedi bendlik muaşşer-i mütekerrirdir. Bendlerin kafiyesini şu şekilde verebiliriz:

- 1.Bend: Sultân Mustafâ redif âh zengin kafiye
- 2.Bend: ağladı redif ân zengin kafiye
- 3.Bend: lar redif ağ tam kafiye
- 4.Bend: redif yok âr zengin kafiye
5. Bend: redif yok eb tam kafiye
- 6.Bend: redif yok eng zengin kafiye
- 7.Bend: redif yok ûn zengin kafiye

Görüldüğü gibi mersiyeenin üç bendi redifli diğer bendleri redifsiz ve kafiyeler ise zengin kafiye ağırlıklıdır. Şiirin hem mütekerrir hem de zengin kafiye ağırlıklı olması şiirin ahenk yönüne katkı sağlamaktadır.

Ç. Kısa Muhteva Değerlendirmesi

Mersiyeenin ilk bendinde Şehzade Mustafa çeşitli sıfatlarla övülüyor. İkinci bend onun vefatının tüm âlem tarafından üzüntüyle karşılandığını ifade ediyor.3.bendde Şehzâde Mustafâ'nın vefat yasını tüm varlığın tuttuğu vurgulanıyor. 4.bend, dünyanın geçiciliğini Şehzâde Mustafa üzerinden veriyor. Şehzâde bu kadar şöhret sahibi birçok güzel özelliklere ve güce sahipken dünyada kalamamıştır. Bu ibret alınacak bir durumdur.5. bölümde dünyanın faniliğinden bahsedilip dua talep ediliyor.6.bölüm dünya işlerinden dolayı gaflete dalmamak gerektiği dile getiriliyor.7. bend ise son bend olup ölümün herkese ulaştığı gerçekliğinden hareket ederek Hz.Peygamber yoluna sarılmanın doğru bir tavır olacağı anlatılıyor.

Muhteva yapısını kısaca ifade ettiğimiz mersiyede Şehzade Mustafa'nın vefatının meydana getirdiği üzüntü verilmiş;ama idamin sorumlularına yönelik herhangi bir eleştiriye rastlanmamıştır.

D. Edebi Sanatlar

1.bend: İlk bendin ilk mısralarında açık bir paralelizm görülmektedir:

Şol sa'âdet milketinde şâh sultân Muştafâ

Şol sipihr-i saltanatda mâh sultân Muştafâ

Şol ğazâ ehline devlet-ıh'âh sultân Muştafâ

Bunun dışında birinci bend boyunca tensîkü's-sıfat(sürekli niteleme)sanatı dik-kati çekmektedir. Zira Şehzade Mustafa'nın sıfatları birinci bend boyunca dile getirilmiş. Bu da şiire eda ve ahenk sağlamaktadır. Ayrıca iç kafiye ve redif kullanımı da bendin ahengini artırmaktadır.

Mukbil ve makbûl kelimeleri arasında iştikak sanatı vardır. Saltanat göğe ve Sultan Mustafa da aya benzetilmiştir.

2.Bend: Taşların başını dövmesi, okyanusun ağlaması, gökyüzünün inlemesi, şimşegın yanması, yağmurun ağlaması, şafağın kan ağlaması ve gökyüzünün göz-yışı dökmesi hem teşhis hem de kapalı istiare sanatlarını verir. Aşağıdaki mısralarda ise rücu sanatı mevcuttur:

İşidüp nâgeh vefâtuñ cümle insân ağladı

Hey ne insân cümle mañlûkât yeksân ağladı

Kafir ve müslüman kelimeleri arasında tezat; ra'd ,berk ve bârân kelimeleri arasında tenasüb sanatı vardır.

3.Bend: Sonbahar yapraklarının dökülüp bahçelerin yüzünün sararması ocakların karalar giyip suya gark olmasının sebebi Şehzade Mustafa'nın ölüm haberi. Bu açıdan bir hüsn-i talil sanatı bulunmaktadır. Sayru sağ kelimeleri arasında tezat; dökülmek, sonbahar, yaprak, bahçe kelimeleri arasında ise tenasüb sanatı vardır. Bendde, bahçelerin benzinin saraması, taşların dövünmesi dağların takat getirememesi, matem tutması, ırmakların kanlı yaşlar dökmesi, çadırların, otağların yakalarını parçalamaları, lalelerin bağrırlarını dağlamaları teşhis ve kapalı istiare sanatlarını bize verir.

4.Bend: Şair, 'Hasretâ hayfâ dirîğâ hey meded şol gül-'izâr' mısraında nidâ sanatı yaparken yanağı güle cenneti bahçeye, eceli sert rüzgara benzetmiş. Ar'ar ağacının utanması teşhis ve kapalı istiare sanatını doğurmuş. Yine Hasbî yâ Rab ifadesiyle nidâ sanatı yapmış. Ayrıca 'Pür-şecâ'at pāk-meşreb mü'min-i şâhib-vağâr' mısraında tensîkü's-sıfat bulunmaktadır. Hz.Süleyman, İskender, Dârâb isimleri telmih sanatı çerçevesinde nakledilmiştir.

5.Bend:Bâb-ı din tamlamasında teşbih, yâ İlâhi ifadesinde nidâ, rûz u şeb ve rahmet gazap kelimeleri arasında tezat sanatı vardır.

6.Bend: Leşker-i dünyâ, gürk-i ecel tamlamaları ve mûrveş(karınca gibi) kelimesinde teşbih sanatı bulunmaktadır. Hz.Hamza Dahhak, Huşeng Şeng, Keykubâd isimleri telmih sanatını vermektedir. Gürk, şîr, peleng, mûr kelimeleri arasında tenasüb sanatı; gafil olma âkil ol arasında tezat sanatı vardır.

7.Bend: Hasbiyâ ifadesinde nidâ sanatı kavs-i kazâ, dest-i ecel tamlamalarında teşbih sanatı vardır. Evvel âhir kelimelerinde tezat bulunmaktadır. lâ-yeste'hirûn Kur'an-ı Kerim'in Nahl suresi 16.ayet ve innâ ileyhi râci'un ifadesi ise Bakara sûresi 156.ayetten iktibas edilmiştir.

D. Dil Özellikleri

1.Yapım Ekleri

Fiilden Fiil Yapan Ekler

-d-

şarar-d-ur: dökülüp berg-i huzân beñzin şarardur bağlar(3-1)

-l-

dök-ül-üp: dökülüp berg-i huzân beñzin şarardur bağlar(3-1)

yaz-ıl-mışdur: lâ-yemûtün yazılmışdur verâ'ü'l-mü'minûn (7-5)

-mA-

döy-me-z, getür-me-z: taşlar döymez buña tākāt getürmez taşlar(3-5)

ķıl-ma: yâ ilāhī rahmet eyle ķullara ķılma ğaźab (5-9)

ol-ma: ğāfil olma 'āķil ol saña gerekse nām u neng(6-3)

-n-

boya-n-dı: göge boyandı felek gökde şafaķ ķan ağladı(2-6)

İsimden Fiil Yapan Ekler

+ar-

şarı+ar-: dökülüp berg-i huzân beñzin şarardur bağlar(3-1)

c

.Fiilden İsim Yapan Ekler

-(y)An

kap-an: ey niçe serkeşlerüñ tâcın kapan çarh-ı dü reng(6-1)

eyle-yen: pister-i âgende bālîn eyleyen bulmadı seng (6-4)

-dİkda

Ol-dıkdā: istimā' oldıkdā cümle 'ayn-ı a'yân ağladı(2-7)

-ken

i-ken: serv-i 'ar'ar olmış-iken kâmetinden şermsâr(4-5)

-Up

işid-üp: işidüp nâgeh vefâtuñ cümle insân ağladı(2-1)

dög-üp: taşlara başın dögüp deryâ-yı 'ummân ağladı(2-3)

2. İsim Çekim Ekleri

a.Yükleme hali eki : +(y)I, +n

baş+n: taşlara başın dögüp deryâ-yı 'ummân ağladı(2-3)

tacı+n: ey niçe serkeşlerüñ tâcın kapan çarh-ı dü reng(6-1)

yasağ+ı: bu yasağı gördi mâtem yâs ider yaş ağlar (3-6)

an+ı: eyler-iseñ anı kııl kim cennete ola sebep(5-2)

dünya+yı: leşker-i dünyâyı kâdir kırsa bî-âşüb u ceng(6-1)

b.Yönelme hali eki : +(y)A

Sañ+a: gâfil olma 'âkıl ol saña gerekse nâm u neng(6-3)

toprağ+a: toprağa düşdi olup cismi gıdâ-yı mür u mâr(4-8)

şu+ya: kara geydi şuya garğ oldı niçe ocağlar (3-2)

c.Bulunma hali eki : +dA

gök+de: göge boyandı felek gökde şafağ kan ağladı(2-6)

tağlar+da: tağlarda lâleler bağrında yakdı dâğlar(3-8)

kelāmullâh+da: hağ kelâmu'l-lâhda buyurdu lâ-yeste'hirün (7-4)

ç.Ayrılma hali eki :+dAn

ecel+den: şarşar-ı bād-ı ecelden düşdi oldu hāksār(4-6)

kāmetin+den: serv-i ‘ar’ar olmuş-iken kāmetinden şermsār(4-5)

el+den: muşafā şer’in koma elden odur dīne sūtün (7-8)

d.Vasıta hali eki: +IA (y)IA

şevketi+yle: şevketiyle mefhar-ı dergāh sultān Muşafā(1-4)

nūrı-la: muşafā nūrı-la pür olsun mezāruñ rüz u şeb(5-8)

e.Eşitlik hali eki: +CA

ni+çe: kara geydi şuya garğ oldu niçe ocağlar(3-2)

bu+n+ca: kanı şol şehzāde kim bulmuşdı bunca iştihar(4-1)

ni+çe: ey niçe serkeşleruñ tācın kapan çarğ-ı dü reng (6-1)

f.Çokluk hali eki: +IAr

taş+lar +a: taşlara başın dögüp deryā-yı ‘ummān ağladı(2-3)

ğara+lar: bī-ğarār oldu bu derdile qaralar ağlar (3-3)

mübtelā+lar, şağ+lar: derde düşdi mübtelālar şayru oldu şağlar(3-4)

tağ+lar, ırmağ+lar: tağlar mātem tutar kan yaş döker ırmağlar (3-7)

tağ+lar+da, lāle+ler: tağlarda lāleler bağrında yakdı dāğlar(3-8)

g.İlgi hali eki: (n)Uñ

kim+uñ: her kimuñ gürk-i ecel ketifine bindi urdı çeng (6-5)

keyğubād+uñ: keyğubād’uñ bāda virdi başın aldı bī-direng (6-8)

devleti+nüñ: devletinuñ evveli devletdür aña āğırün (7-7)

3.İyelik Ekleri

a.II. teklik iyelik eki: +Uñ

vefat+uñ: işidüp nāgeh vefātuñ cümle insān ağladı (2-1)

mezar+uñ: muşafā nūrı-la pür olsun mezāruñ rüz u şeb (5-8)

‘uryān+uñ+a: oldu çün mesken ten-i ‘üryānuña tābūt-ı teng (6-9)

b.III. teklik iyelik eki: (s)I

milket+i: şol sa'âdet milketinde şâh sultân Muştafâ (1-1)

ehl+i: şol ğazâ ehline devlet-h'vâh sultân Muştafâ (1-3)

yaqa+sı+n: yaqasın çâķ eyleyüpdür ğaymeler otağlar (3-9)

4.Kelime Grupları**a.İsim Tamlamaları****Belirtisiz isim tamlaması**

ğazâ ehl+i: şol ğazâ ehline devlet-h'vâh sultân Muştafâ (1-2)

sa'âdet milket+i: Şol sa'âdet milketinde şâh sultân Muştafâ (1-1)

Farsça isim tamlaması

Sipih-r-i salţanat: şol sipih-r-i salţanatda mâh sultân Muştafâ (1-2)

deryâ-yı 'ummân: taşlara başın döğüp deryâ-yı 'ummân ağladı (2-3)

ķavs-i ķazâ: kime tîr urisa ķılır ķavs-i ķazâ zâr u zebûn (7-3)

Arapça İsim tamlaması

fî-sebîli'l-lâh: oldı ķurbân fî-sebîli'l-lâh sultân Muştafâ (1-7)

verâ'ü'l-mü'minûn: lâ-yemûtûn yazılmışdur verâ'ü'l-mü'minûn (7-5)

raĥmetu'l-lâhi 'aleyh: Raĥmetu'l-lâhi 'aleyh innâ ileyhi râci'un (7-9)

b.Bağlama Grubu

u, vü bağlaçlarıyla:

giryân u süzân: çarĥa girdi nâleler giryân u süzân ağladı (2-9)

ĥamzâ vü daĥĥâķ: Ĥamza vü Daĥĥâķ n'oldı yâ ķanı Hüşeng ü Şeng (6-7)

yâ: Ĥamza vü Daĥĥâķ n'oldı yâ ķanı Hüşeng ü Şeng (6-7)

çün: Ĥasbiyâ çün 'aksine döndi sipih-r-i ser-nigûn (7-1)

5.Ek Fiil (Cevheri fiil, ihtimali kuvvetlendirme)

durur, dur:

Kimseye bâkî degül fâni-durur dünyâ-yı dün (7-6)

Muştafâ şer' in koma elden odur dîne sütün (7-8)

6.Zaman ekleri

a.Geniş zaman eki: -r, -z

Geniş zaman ekinin I. Teklik şahıs ekiyle kullanımı:

okı+r+am: okıram el- hükümü'llâh âh sultân Muştafâ (1-9)

Geniş zamanın III. Teklik şahıs ekiyle kullanımı:

Dökülüp berg-i hâzân beñzin şarardur bâğlar(3-1)

Bu yasağı gördi mâtem yâs ider yaş ağlar (3-6)

Geniş zamanın olumsuzluk ekiyle kullanımı:-mA-z

Ŧaşlar döy-mez buña Ŧâkat getir-mez Ŧağlar(3-5)

Kimse bil-mez cânib-i Hâk'da nedür zîb ü zeheb (5-5)

b.Görülen Geçmiş zaman eki: -dI

İşidüp nâgeh vefâtuñ cümle insân ağladı(2-1)

Hey ne insân cümle mañlûkât yeksân ağladı(2-2)

'Arşa çıkdı bu haber eyvân-ı keyvân ağladı(2-8)

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi: -mİşdI

Ŧanı şol şehzâde kim bulmışdı bunca iştihar(4-1)

7.Tasarlama Ekleri

a.İstek eki: -A

Ravza-i cennet ola yâ Rab aña dâr u diyar(4-9)

b.Şart eki: -sA

Leşker-i dünyâyı kâdir kırsa bî-âşüb u ceng(6-2)

Ġâfil olma 'âkıl ol saña gerekse nâm u neng(6-3)

Kime tîr ursa kıılır kavş-i kazâ zâr u zebun(7-3)

c.Emir eki

Emir ekinin II. teklik şahıs ekiyle kullanımı: -

Cehd kııl cem'iyet-i cismâni-yi kııl müntahâb (5-3)

Emir ekinin II. teklik şahıs ekiyle kullanımı: -mA-

Rağbet itme mülk-i dünyâya iñen kıılma taleb(5-1)

8.İşaret Sıfatları

şol: şol sa'âdet milketinde şâh sultân Muştafâ (1-1)

şol: kıanı şol şehzâde kim bulmuşdı bunca iştihar(4-1)

bu: acıdı bu hâl-içün kâfir müselmân ağladı(2-5)

bu: bu yasağı gördi mâtem yâs ider yaş ağlar(3-6)

9.Belgisiz Sıfat

cümle: İşidüp nâgeh vefâtuñ cümle insân ağladı (2-1)

Hey ne insân cümle mañlûkât yeksân ağladı(2-2)

İstimâ' oldıkdâ cümle 'ayn-ı a'yân ağladı(2-7)

niçe: Kıara geydi şuya ğarķ oldı niçe ocağlar(3-2)

Ey niçe serkeşlerüñ tâcın kıapan çarķ-ı dü reng(6-1)

10.Zarflar

a. Miktar zarfı

deñlü: Zerre deñlü zer hisâb olur hiçâb olur hesab (5-6)

iñen: Rağbet itme mülk-i dünyâya iñen kıılma taleb (5-1)

b. Zaman zarfları

nâgeh: İşidüp nâgeh vefâtuñ cümle insân ağladı (2-1)

rüz u şeb: Muştafâ nûrı-la pür olsun mezâruñ rüz u şeb (5-8)

11.Zamirler

İşaret zamirleri

buña: taşlar döymeز buña tākāt getürmez taşlar (3-5)

Şahıs zamirleri

aña: ravza-i cennet ola yā Rab aña dār u diyar (4-9)

saña: gāfil olma ‘ākil ol saña gerekse nām u neng (6-3)

o: Muştafā şer‘in koma elden odur dīne sūtün (7-8)

Soru zamiri

kanı: Hāmza vü Daḥḥāk n’oldı yā kanı Hüşeng ü Şeng (6-7)

ne: Kimse bilmez cānib-i Haḳ‘da nedür zīb ü zeheb(5-5)

kim: Kānı şol şehzāde kim bulmuşdı bunca iştihar (4-1)

ç. Belgisiz Zamir

kimse: kimseye bākī degül fāni-durur dünyā-yı dūn (7-6)

her kim: Her kimūn gürk-i ecel ketifine bindi urdı çeng (6-5)

12.Edatlar

a.Ünlem edatları

ā: Hāretā ḥayfā dirīgā hey meded şol gül-‘izār (4-7)

āh: Āh sultān Muştafā eyvāh sultān Muştafā (3-10)

ey: ey niçe serkeşlerūn tācın kapan çarḥ-ı dü reng(6-1)

hey: hey ne insān cümle maḥlūḳāt yeksān ağladı(2-2)

yā: yā ilāhī raḥmet eyle kullara kılma gāzab (5-9)

b.Şart edatı

eger: mürveş eyler za‘īf olsa eger şīr ü peleng(6-6)

Sonuç

Klasik Türk şiiri bağlamında şahıslara yönelik yazılmış mersiyele içinde önemli bir yer tutan Şehzade Mustafa mersiyelerinden biri de Hasbî'nin mersiyesidir. 16.yüzyıl şairi olan Hasbî, mersiyesiyle hem Şehzade Mustafa'ya sevgisini göstermiş hem de kamuoyunun dili olmuştur. Metin neşriyle birlikte incelediğimiz mersiye klasik nazım şekillerinden muaşşerle yazılmıştır. Mersiye zengin kafiye ve redif kullanımı; ses, kelime, mısra tekrarları sayesinde müzikalite yönünden zengin bir yapı arz eder. Mersiyede tensükü's-sıfat, iştikak, tenâsüb, tezat, kapalı istiâre, hüsn-i ta'lil, nidâ, telmih, teşhis, iktibas gibi çeşitli sanatlar vardır. Sentaks, yapım ekleri, çekim ekleri zaman ekleri, zamirler, sıfatlar, zarflar ve edatlar yönüyle mersiye'nin Türkçe'nin gramer yapısına uygun şekilde kaleme alındığı gözlemlenmektedir. Hasbî, Şehzade Mustafa mersiyesinde şehzadenin idamına sebep olanlar hakkında göndermede bulunmayarak yalnızca hadiseyle ilgili üzüntüsünü dile getirmiştir.

Kısaca yayımladığımız Şehzade Mustafa mersiyesiyle birlikte Şehzade için söylenen mersiyelelerin sayısı on altıya çıkmıştır. Çalışmamız bu alandaki çalışmalara yeni bilgiler kazandırmıştır.

Kaynakça

AÇIKGÖZ, Namık ,(2015), “Devrin Şâirlerine Göre Şahzade Mustafa'nın Şahsiyeti”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**,8,39:7-13.

BUDAK, Ali,(2009), “XVI. yüzyıldan Sıradışı Bir Şair Portresi Gedizli Hasbî” **Turkish Studies**,4,2:152-164.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed,(1982), “Şehzâde Mustafa Mersiyeleleri”, **İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi**, XII:641-686.

DEMİRTAŞ, Funda, (2010), “Şehzâde Mustafa'nın Öldürülmesi-Tahlilî Bir Yaklaşım- ”,**Bilimnâme**, XVIII,1:205-227.

GÜLDAŞ, Ayhan,(1989), “Bilinmeyen Şehzâde Mustafa Mersiyeleleri”, **Kubbealtı Akademi Mecmuası**,18,3:37-49.

İSEN, Mustafa,(1984), “Şehzade Mustafa İçin Yazılmış Üç Yeni Mersiye”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, XXII,1-2:104-109.

İSEN, Mustafa,(1993),**Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye**, Ankara: Akçağ Yayınları.

İSEN, Mustafa,(1994),**Kühü'l- Ahbârın Tezkire Kısımı**, Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları.

İSEN, Mustafa ,(2012),**Dile Duran Ölüm Klasik Türk Şiirinde Mersiye**, İstanbul: Kapı Yayınları.

ŞENTÜRK, A. Atilla,(2014),**Taşlıcalı Yahya Beg'in Şehzade Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Mersiyesi**, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.

KILIÇ, Filiz,(2010),Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şuarâ(İnceleme-Metin),İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

KÖKSAL, Fatih, (2013),Hasbî,[http:// www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay detay : 368](http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay%20detay%20%3A%20368) (erişim tarihi 15.12.2016).

KURNAZ, Cemal ve Mustafa TATÇI,(2001), **Tuhfe-i Nâilî**, Ankara: Bizim Büro Yayınları.

MECMUA, **Berlin Alman Milli Kütüphanesi**, Ms.or.oct.3058.

MERMER, Ahmet ve Neslihan KOÇ KESKİN,(2016),**Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ZAVOTÇU, Gencay,(2007), “Bir Ölümün Yankıları ve Yahyâ Bey Mersiyesi”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 33 :69-80.